

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

4. Долинська Л.В. Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до творчої взаємодії // Зб. наук. пр. "Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики". – К.: Вид-во НПУ, 1997. – С. 273 – 276.

5. Кремешна Т.І. Формування професійної самоєфективності майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т.І. Кремешна. – Одеса, 2008. – 23 с.

6. Курлянд З.Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності:

навчальний посібник/ З.Н. Курлянд. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 1995. – 160 с.

7. Педагогіка вищої школи / [В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, І.С. Волощук та ін.]; за ред. В.Г. Кременя, В.П. Андрущенко, В.І. Лугового. – К.: Педагогічна думка. – 2009. – 256 с.

8. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво "АСК", 2004. – 192 с.

9. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. – К.: Поліграфкнига, 1996. – 406 с.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2016

УДК 378.046.4

Олена Керекеша-Попова, аспірант
Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

У статті розглядаються підходи до визначення сутності поняття "управлінська компетентність" у науково-педагогічній літературі. Визначаються основні компоненти управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Розглянуто особливості людини в управлінні; проаналізовано погляди науковців щодо управлінської діяльності майбутніх інженерів-педагогів; визначено основні якості інженера-педагога, необхідні для ефективного здійснення ним професійної діяльності.

Ключові слова: управлінська компетентність, компетенція, управління, керівництво, якості особистості, аспекти управління, інженер-педагог.

Лит. 9.

Олена Керекеша-Попова, аспірант Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

В статье рассматриваются подходы к определению сущности понятия "управленческая компетентность" в научно-педагогической литературе. Определяются основные компоненты управленческой компетентности будущих инженеров-педагогов.

Рассмотрены особенности человека в управлении; проанализированы взгляды ученых относительно управленческой деятельности будущих инженеров-педагогов, определены основные качества инженера-педагога, необходимые для эффективного осуществления им профессиональной деятельности.

Ключевые слова: управленческая компетентность, компетенция, управление, руководство, качества личности, аспекты управления, инженер-педагог.

Olena Kereksha-Popova, Postgraduate Student Berdyansk State Pedagogical University

THE FEATURES OF MANAGERIAL COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS-PEDAGOGUES

The article covers the approaches concerning the definition of concept "managerial competence" in the scientific literature. The core components of future engineers-pedagogues are described.

The peculiarities of person in the management are considered; the views of scientists concerning the managerial functions of future engineers-pedagogues are analysed; the main qualities of engineers-pedagogues required for effective performance of their duties are defined.

Keywords: managerial competence, a competence, a government, a management, the qualities of the person, the aspects of management, an engineer-pedagogue.

Постановка проблеми. В умовах здійснення радикальної економічної реформи, дієвих перетворень у всіх сферах суспільного життя в Україні, особливу роль відведено освітянській галузі, першосередково формування головної продуктивної сили

суспільства – людини. Водночас слід констатувати, що якість освіти на сьогодні не відповідає меті й завданням розвитку країни. Це спричинене багатьма чинниками й передусім – відсутністю ефективного, науково обґрунтованого механізму управління освітою.

Сьогодні у суспільстві цінним є вміння раціонально планувати свою діяльність, нестандартно мислити, пропонувати творчі ідеї для отримання принципово нового рішення. Працівник нового типу – це працівник професійно та соціально мобільний, який має глибокі професійні знання в інтегрованих професіях, володіє економічними і правовими знаннями, основами наукової організації праці і культури виробництва, здатен до технічної та соціальної творчості, до самовдосконалення, готовий до роботи в різних формах організації праці і виробництва в умовах конкуренції. Система професійної освіти сьогодні потребує такого викладача, який здатен вивчити ринок праці, виявити його кадрові потреби, проаналізувати діяльність працівників різних сфер, шляхи і засоби їх професійного навчання” [8, 7 – 9].

Сучасні вимоги до управлінської діяльності інженерів-педагогів є визначальними у змісті освітньої моделі підготовки майбутніх конкурентоспроможних викладачів професійно-технічної освіти з високим рівнем творчого потенціалу. Проблема підвищення рівня їх управлінської компетентності є сьогодні досить актуальною, бо вони є “управлінцями” особистісного розвитку учнів, формування їх пізнавальної активності, процесу їх навчання та професійного становлення.

Аналіз останніх публікацій. Проблему управління в освіті у вітчизняній педагогічній науці досліджують такі науковці, як Л. Даниленко, Л. Карамушка, Н. Коломінський, В. Крижко, О. Мармаза, О. Моїсеєв, Н. Островерхова, Є. Павлютенков, В. Пікельна, М. Поташник, Р. Шакуров, Т. Шамова та ін. Окремі аспекти, що розкривають основи управління освітнім процесом розглядаються в працях В. Афанасєва, Ю. Бабанського, В. Безпалька, Ю. Конаржевського, В. Лазарева, В. Маслова, Є. Хрикова та ін.

Над проблемами компетентнісного підходу працювали такі вчені як К. Баханов, Н. Бібік, О. Дубасенюк, С. Лісова, Л. Хоружа, Л. Вашенко, І. Зюзін, О. Пометун, В. Маслов та ін. Дослідженнями основних проблем реалізації компетентнісного підходу в освіті займалися О. Бермус, І. Зимня, А. Хуторський та ін.

Питання щодо формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів

розкрито в працях Б. Васильєва, Т. Дев’ятьярової, І. Каука, А. Казанчан, В. Логінової, Е. Зеєра, Л. Тархан, О. Чернеги та ін.

Мета статті – розглянути особливості професійної компетентності інженера-педагога.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає А. Хуторський, останніми роками поняття “компетенція” вийшло на загальнодидактичний і методологічний рівень. Це пов’язано з його системно-практичними функціями і інтеграційною метапредметною роллю освіти [9]. Введення поняття освітніх компетенцій до нормативної і практичної складових освіти дозволяє вирішити проблему засвоєння особистістю не окремих знань і умінь, а оволодіння комплексною сукупністю освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер.

А. Новиков, розкриваючи методологію навчальної діяльності, зазначає, що перехід від індустріального до постіндустріального суспільства спричинив зміну парадигм навчання. Автор робить особливий акцент на те, що змінилися позиції учасників навчального процесу: від передачі педагогом знань до створення умов для самостійного навчання, до партнерства в навчанні [6].

Розглядаючи інноваційні моделі освіти та діяльності, М. Громкова характеризує структуру діяльності педагога-менеджера, яка складається з самовизначення, критеріїв та способів діяльності [3].

В цьому аспекті А. Ковальов підкреслює, що “педагогічний процес – це процес навчання, яким керує педагог і в основі якого лежить процес пізнання” [5, 101]. Автор вказує, що педагог повинен розрізняти операції планування, прогнозування та поточного управління [5].

Розвиваючи погляди вітчизняних і зарубіжних авторів на структуру і зміст компетентності педагога, ми вважаємо, що управлінська компетентність інженера-педагога – це інтегральна характеристика суб’єкта педагогічної діяльності, що визначається професійно значущими знаннями, вміннями, якостями особистості, які забезпечують ефективне управління навчанням, вихованням та розвитком особистісного потенціалу учнів на основі активної участі педагога в організаційно-управлінській діяльності установи освіти.

Для визначення особливостей формування управлінської компетентності майбутнього інженера-педагога розглянемо трактування феномену “управління”.

Управління – це процес впливу на систему з метою переведення її в новий стан або для підтримки її в якомусь установленому режимі.

Управління – це цілеспрямована діяльність усіх суб'єктів, спрямована на забезпечення становлення, стабілізації, оптимального функціонування і розвитку освітнього закладу.

Управління – це цілеспрямована й чітко скоординована робота вчителів і колегіальних органів освітнього закладу та інших навчальних закладів, підприємств, установ і громадськості, що представляє собою керівну систему з комплексного створення всіх умов, необхідних для досягнення кінцевої мети виховання і навчання учнів.

Американські дослідники додержуються наступного визначення поняття “управління” – робити що-небудь руками інших, тобто той, хто робить, не керує, хто керує – не робить. Зокрема, Р. Драфт стверджує, що сучасна реальність потребує нового стилю управління, підґрунтям якого стає підхід, орієнтований на розкриття творчого потенціалу особистості [7].

Згідно до П Друкера, управління – це процес планування організації, мотивації та контролю, необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації: це особливий вид діяльності, що перетворює неорганізовану юрбу в ефективну цілеспрямовану і продуктивну групу [7].

М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі вважають, що “управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформулювати та досягти мети організації” [2].

Аналізуючи соціально-етичні проблеми управлінської діяльності, К. Грищенко визначає управління як “вид діяльності, який характеризується взаєминами людей, що складаються в процесі вироблення, прийняття і реалізації управлінських рішень” [2].

Суб'єкт як система, що управляє, теж має бути інтегрованим і організованим, а це, своєю чергою потребує внутрішнього управління, тобто самоуправління й саморегуляції. Важливість управління об'єктом настільки значна за своєю суттю, що іноді стає метою управління взагалі, хоча об'єктивно мета виходить за межі об'єкта.

Так, Р Шакуров зазначає: “У широкому розумінні управління є регулюванням стану будь-якої системи (матеріально-речової, соціальної) з метою одержання потрібного результату... Таким чином, управління педагогічним колективом має дві головні мети. Перша – це організація навчально-виховного процесу, а друга – задоволення власних потреб та інтересів працівників школи, вчителів”. Однак це визнання не висвітлює головної мети, заради якої створено систему освіти та управління нею – розвитку особистості учня.

Людина в системі управління розглядається в трьох аспектах:

- у межах самоорганізації вона організовує себе;
- у межах суборганізації вона є організатором інших систем і підсистем;
- у межах метаорганізації вона сама є предметом, який організують інші люди.

Саме частина управління, що характеризується впливом суб'єкта управління на людей, багатьма авторами визначається як керівництво.

Аналізуючи управління із загально правової точки зору, І. Волков дає таке визначення: “Керівництво – процес правової організації і управління спільною діяльністю членів колективу, який здійснюється керівником як посередником соціального контролю і влади”.

Між поняттями “управління” та “керівництво” існує, як ми вважаємо, своєрідний взаємозв'язок: з одного боку, управління містить у собі керівництво як суб'єктивний компонент, а з іншого – воно само є змістом керівництва, оскільки соціальне управління здійснюється людьми (людиною) щодо інших людей.

Структура управлінської функції інженера-педагога включає наступні компоненти:

- участь в організаційно-управлінській роботі освітньої установи;
- управління навчально-пізнавальною, навчально-дослідницькою, навчально-виробничою діяльністю учнів, їх самовихованням;
- управління розвитком власної професійної діяльності.

Проаналізувавши погляди науковців щодо управлінської діяльності майбутніх інженерів-педагогів можна стверджувати, що майбутнім інженерам-педагогам необхідні такі якості, які дозволятимуть їм в найкоротший час досягати високих показників у керівництві людьми. Основними з них виступають:

- вміння, які дозволяють генерувати нові ідеї, позбуватися від традиційних схем, оперативно розв'язувати проблемні ситуації, створювати продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю, вміння керівника самостійно приймати рішення й неухильно реалізовувати у практичній діяльності;

- креативність – це здатність передбачати, спираючись на власну інтуїцію;

- уміння легко встановлювати контакти з людьми й співпрацювати з ними, що своєю чергою викликає задоволення від спілкування, вміння дотримуватися вимог ділового етикету, проявляти ввічливість і коректність, витримувати дистанцію й не відкриватися повністю, навчати підлеглих, забезпечити чіткий ритм роботи співробітників, а також організацію своєї власної роботи;

- здібності управляти собою, боротися зі стресами й конфліктами;
- уміння здійснювати об'єктивну самооцінку, самоконтроль і саморегуляцію;
- здібність згуртувати колектив;
- організаторські здібності (доводити почату справу до логічного завершення, налагодити роботу групи й великого колективу підлеглих так, щоб максимально використовувати переваги одних і нейтралізувати недоліки інших).

До інших затребуваних якостей інженера-педагога відносять лідерство, дисциплінованість, працьовитість, креативність, самостійність, відповідальність, вимогливість, комунікабельність, ініціативність, стресостійкість, доброзичливість.

Процес педагогічного управління являє собою послідовність дій, спрямованих на досягнення цілей. Він включає наступні етапи: прогнозування, планування, організацію і координацію, мотивацію і контроль [5].

Прогнозування являє собою процес дослідження, спрямований на виявлення тенденцій навчання і виховання.

Планування – процес розробки планів спільної діяльності викладача і учнів. План є заданий розвиток, наслідком перспективної розробки, що відрізняє його від ретроспективного аналізу. Разом з тим між ними є багато спільного: всі перспективні побудови ґрунтуються на ретроспективному аналізі й є екстраполяцією минулого в майбутнє. Але при цьому необхідно враховувати, що майбутнє – це не повторення минулого, а новий щабель його розвитку. При розробці плану навчального заняття основним процесом є цілепокладання, що дозволить визначити результат навчальної діяльності. Але шляхи досягнення результату можуть бути різними, так як вони, в більшій мірі, визначаються потребами та інтересами учнів. З одного боку, планування повинно мінімізувати можливі ризики і раціонально використовувати ресурси (інформаційні, людські, матеріальні). З іншого боку, – план заняття повинен враховувати можливість реалізації потенціалу учнів, пов'язаного з їхніми потребами та інтересами.

Організація і координація – це процеси розстановки в просторі та часі ресурсів, необхідних для досягнення цілей, визначення способів їх інтеграції.

Мотивація – це сукупність дій викладача, що спонукають учнів продуктивно виконувати навчальну діяльність.

Контроль являє собою процес фіксації на якомусь інформаційному носії значень показників, за якими можна судити про ступінь досягнення цілей [1].

Система цих функцій властива будь-якій управлінській діяльності, незалежно від її конкретного виду, хоча ступінь їх виразності може бути різною.

В умовах кардинального реформування сучасної управлінської сфери інженерам-педагогам необхідні такі види професійної компетентності:

- *стратегічна* (масштабне мислення, системність, стійкість, здатність передбачати, прогнозувати, моделювати, забезпечувати партнерські стосунки, розуміння взаємозалежності, динамічності і перспективності освітньо-управлінських процесів);

- *соціальна* (висока корпоративність, толерантність, креативність, потреба в самоосвіті, запровадженні нововведень, уміння уникати конфліктів та вирішувати їх, здатність до вольового впливу й логічного переконання, харизматичність, управління колективом учнів як соціальною системою);

- *функціональна* (відтворення управлінського циклу, вміння приймати рішення, ініціативність, принциповість, високий рівень професійних знань, умінь та навичок, знання функціональних обов'язків, стилів управління, гнучкість у роботі, готовність до ризику);

- *управлінська* (розуміння природи управлінських процесів, володіння мистецтвом управління людьми, підбором і розстановкою кадрів, організаторські здібності, відповідальність, сила переконань, впевненість у власних силах, авторитет).

Урахування специфіки управлінської діяльності дозволяє визначити види управлінської компетентності інженера-педагога, як викладача професійної школи:

- *психофізичний аспект* (загальні фізичні та психологічні ресурси – стан здоров'я, вік, стать, сила нервових процесів тощо);

- *когнітивний аспект* (наявність спеціальних знань з теорії та практики управління, інтелектуальна активність, володіння операціями розумової діяльності, творче мислення, критичність, гнучкість, оригінальність, дивергентність, асоціативність);

- *методичний аспект* (орієнтація в загальних питаннях методики навчання; знання про досягнення сучасної дидактики);

- *інформаційно-комунікаційний аспект* (навички використання інформаційних технологій у щоденній роботі для аналізу певних обсягів інформації);

- *комунікативний аспект* (здатність аналізувати й коректувати різні види педагогічної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу);

- дослідницький аспект (уміння організувати, провести й проаналізувати дослідження, педагогічний експеримент);

- самоосвітній аспект (уміння особисто транслювати передовий педагогічний досвід; узагальнювати, аналізувати і коректувати свою роботу, ефективно ініціювати й підтримувати процеси самопізнання, саморозвитку й самовизначення всіх суб'єктів освітнього процесу);

- інноваційний аспект (готовність впроваджувати освітні інновації, усвідомлену, засновану на дійсно цікавих ідеях програму перетворень);

- мотиваційний аспект (рівень мотивації досягнення, потребнісні та ціннісні установки, необхідність у самореалізації, лідерстві, творчості, самоактуалізації) та інші аспекти компетентності.

Висновки. Таким чином, управлінська компетентність більшістю науковців визначається як інтегральна характеристика якостей фахівця. Вона визначає коло повноважень у сфері управлінської діяльності керівника-управлінця. Таке розуміння управлінської компетентності збігається з визначенням її як рівня володіння методами рішення професійних завдань, узгоджується з наявним у теорії управління положенням про те, що найбільш важливим завданням управлінця на сучасному етапі розвитку суспільства є розвиток здатності виділяти критичні проблеми й досягати вирішення цих проблем.

Управлінська компетентність необхідна сучасному інженеру-педагогу для грамотного управління діяльністю учнів з урахуванням конкретних цілей та психолого-педагогічних умов організації навчально-виховного процесу, для управління процесом становлення особистості кожного учня, його розвитком і індивідуальним формуванням.

1. Аксьонова Л.М. Концептуальне обґрунтування методики формування управлінської компетентності у майбутніх педагогів-інженерів / Л.М. Аксьонова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти в Республіці Білорусь: [матеріали 3 міжнарод. наук.-практ. конф.]; (23 – 24 жовтня 2008 р., Минск, БНТУ). – Минск, 2009. – С. 3 – 7.

2. Гриньова М., Штепа О. Педагогічні засади менеджменту в освіті. Вітчизняна освіта на тлі сьогодення / М. Гриньова, О. Штепа // Підручник для директора. – 2003. – № 5 (травень) – С. 3 – 21.

3. Громкова М.Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности: учеб. пособие для вузов / М.Т. Громкова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 415 с.

4. Жигір В.І. Управлінська компетентність менеджера освіти / В.І. Жигір // Молодь і ринок: [наук.-пед. журн.]. Дрогобич (Львів. обл.): – Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – 2011. – №2 (73). – 152 с.

5. Ковальов О.П. Педагогічні системи: оцінка поточного стану і управління: навч. посібник / О.П. Ковальов. – Харків: ХДУ, 1990. – 156 с.

6. Новиков А.М. Методология образования / А.М. Новиков. – 2 изд. – М.: Эгвес, 2006. – 488 с.

7. Павлютенков Є.М. Мистецтво управління школою / Є.М. Павлютенков. – Х.: Вид. група "Основа", 2011. – 320 с. – (Серія "Адміністратору школи"). – С. 5 – 6.

8. Тархан Л.З. Введение в профессию инженера-педагога швейного профиля: [учебное пособие] / Л.З. Тархан. – Симферопол: Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 2006. – 172 с.

9. Хуторской А.В. Современная дидактика: [учеб. пособие] / А.В. Хуторской. – 2 изд., перераб. – М.: Высш. шк., 2007. – 639 с.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2016

“Мінняйте світ до кращого, дбайте про нього, бо ви в ньому живете”.

*Андрій Кузьменко
український співак, письменник*

“Людині мрії потрібні не менше ніж повітря. Однак мріями не потрібно дихати – їх потрібно втілювати в реальність. Маленькими кроками, великими зусиллями, долаючи сотні перешкод. Головне не зупинятися”.

*Ельчин Сафарлі
сучасний письменник, журналіст*

